

सोपिशरीरशुद्धार्हपत्यः तदयं तदयंगार्हपत्यइति गृहपतेः क्षेत्रज्ञस्यायं देश इति व्युत्पन्नगार्हपत्यशब्देन तदयं शब्दस्य सामानाधिकरण्यश्रुतेः तस्मात्तदयं शब्दोऽन्योन्योऽन्योन्यः तदयं निरभिद्यततदयान्मनोमन
संश्वेद्रमाइति श्रुतेः आहवनीयोमन आयातनंतच्च मुखमेव आस्यमाहवनीयइति श्रुतेः हविः तेजो बन्नात्मकमदनीयं अन्यमयं हि सोम्यमन आपोमयः प्राणस्तेजो मयी वागिति श्रुतेर्हविषस्तेजो शो जाठरतेजः प्रा
प्यसद्योवायुपेणपरिणमते ॥ ८ ॥ ततोवाचस्पतिः वेदः प्रथमं ज्ञेयमनः पार्थिवंतदनंतरं जज्ञे अतोमनोमयः सूत्रालावाचमवेक्षते सितसृष्टुः सन् यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वयोर्वै वेदांश्च ब्रह्मिणो तितस्मै तंह देवमात्मबुद्धि
प्रकाशं मुमुक्षुर्वै शरणमहंप्रपद्ये मनसा वाचं मिथुनं समभावादि श्रुतेः तत इत्यनुषज्यते मनो नंतरं रूपं भवति रूप्यते स्पृशेन्नैव प्रथयेदिति रूपं प्राणवायुद्रव्यं उत्सद्यते अन्नापेक्षया अपां जाड्यप्राधान्येन चिरपाकित्वात्
तच्च रूपं वैवर्णवर्णो नीलोपीतादिस्तद्रहितं स्वार्थतद्धितः तद्रूपं कर्तुं मनः प्रति समनुद्रवति विपरीतं वा रुद्धे चित्तेनिलो रुद्धो रुद्धेनिले मन इत्युक्तेः ॥ ९ ॥ अत्र मन एव पूर्वरूपं वा गुणतरूपं मनसा वा इषिता वा गवद

शरीरभृद्गार्हपत्यस्तस्मादन्यः प्रणीयते ॥ मनश्चाहवनीयस्तु तस्मिन् क्षिप्यते हविः ॥ ८ ॥ ततोवाचस्पतिर्ज्ञेतं मनः पर्यवेक्षते ॥ रूपं भवति वैवर्णसमनुद्रवते
मनः ॥ ९ ॥ ब्राह्मण्युवाच कस्माद्वागभवत्पूर्वकस्मात्पश्चात्मानमनोभवत् ॥ मनसा चिंतितं वाक्यं यदा समभिपद्यते ॥ १० ॥ केन विज्ञानयोगेन मतिश्चित्तं स
मास्थिता ॥ समुन्नीतानाध्यगच्छत्कौर्वैतां प्रतिबाधते ॥ ११ ॥ ब्राह्मण उवाच तामपानः पतिर्भूत्वा तस्मात्पश्यत्यपानतां ॥ तां गतिं मनसः प्राहुर्मनस्त
स्मादपेक्षते ॥ १२ ॥ प्रश्नं तु वाङ्मनसो मां यस्मात्त्वमनुपृच्छसि ॥ तस्मात्ते वर्तयिष्यामि तयोरेव समाद्वयं ॥ १३ ॥ उभे वाङ्मनसी गत्वा भूतात्मानमपृच्छतां ॥
आवयोः श्रेष्ठमाचक्ष्वच्छिधिनौ संशयं विभो ॥ १४ ॥ मन इत्येव भगवांस्तदा प्राह सरस्वती ॥ अहं वै कामधुकुतुभ्यमितितं प्राह वागथ ॥ १५ ॥ ब्राह्मण उवाच
स्थावरं जंगमं चैव वित्युभे मनसीमम ॥ स्थावरं मत्स्यकाशे वै जंगमं विषयेतव ॥ १६ ॥

तोति श्रुति लौकिकमनुभवं चानु रूढ्यं शंकेते कस्मादिति ॥ १० ॥ विज्ञानयोगेन प्रमाणेन मतिः प्राणः समुन्नीता सुषुप्तौ उद्रिक्ता सती विषया न्कुतो नाध्यगच्छत् कौर्वैतां प्रतिबाधते सुषुप्तौ को वा प्राणस्य ज्ञानशक्ति
मपहरतीत्यर्थः ॥ ११ ॥ स्वल्पत्वात् केनेत्यस्योत्तरमादावाह तामपान इति अपानवशः प्राणो न सुषुप्तौ मनो लयाद्वाह्यते अपानं तु स्ववशे कृत्वा समाधौ मनो लये सति लीयत एवेत्यर्थः तस्मात्पतिभावाद्धेतोः प्रेष
तिनयति तां गतिं मिति तां प्राणाख्यां गतिं मनसो गतिं बाहिर्गमनसाधनं प्राहुः न हि वायुबलेनानुन्मीलितेन येन मनोवृत्तिर्ध्रुवमंडलपर्यंतं गंतुं समर्था तां मतिमित्यपपाठः ॥ १२ ॥ कस्मादित्यस्योत्तरमाख्यायिकामु
खेनाह प्रश्नं त्वित्यादिना समाद्वयं सम्यक् सुखं आद्वयं ते विजिगीषवोस्मिन् नितिसमाद्वयः संवादस्तं ॥ १३ ॥ भूतात्मानं जीवं ॥ १४ ॥ तन्मते मनः श्रेष्ठ्यमनुभवसिद्धं वाचोमते दृष्टादृष्टफलोपायो मयैव बोद्धुं श
क्य इति स्वस्यैव श्रेष्ठ्यं ॥ १५ ॥ द्वयोर्विषयविभागेन साम्यमापादयन् मन आख्यो ब्राह्मण उवाच स्थावरं बाह्येन्द्रिययाहं जंगमं अतीन्द्रियस्वर्गादि ॥ १६ ॥